

Účinky prohlášení konkurzu versus daňové řízení

Eva Dlabalová*

Okamžikem vyvěšení usnesení o prohlášení konkurzu na úřední desce soudu se z dlužníka stává úpádce, který již ztrácí možnost disponovat volně se svým majetkem. Majetek úpádce tímto okamžikem začíná představovat konkurzní podstatu, přičemž oprávnění nakládat s majetkem podstaty přechází na správce. Právní úkony úpádce týkající se tohoto majetku, jsou vůči konkurzním věřitelům neúčinné.

Od smlouvy může rovněž odstoupit osoba, která uzavřela smlouvu s úpadcem, ledaže v době jejího uzavření věděla o prohlášení konkurzu. Z odstoupení pak vzniká nárok na vrácení plnění, které bude představovat pohledávku za podstatou dle § 31/odst. 2, písm. f) zákona o konkurzu a vyrovnaní.

„Skutečnost, že úpádce po prohlášení konkurzu učinil právní úkon týkající se majetku patřícího do konkurzní podstaty, nemá sama o sobě za následek neplatnost tohoto právního úkonu podle § 39 občanského zákoníku. Tyto právní úkony jsou neúčinné vůči konkurzním věřitelům (§ 14/odst. 1, písm. a) zákona č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnaní, ve znění poz. předpisů), a to jen tehdy, jestliže poškozují podstatu, mají-li za následek rozmnožení konkurzní podstaty, jsou vůči konkurzním věřitelům také účinné.“

„Dospěje-li správce konkurzní podstaty k závěru, že právní úkon není neúčinný, nebo rozhodne-li se neúčinnost právního úkonu neuplatnit, je oprávněn požadovat, aby bylo vydáno plnění, které patří do konkurzní podstaty, toto plnění může požadovat jak od druhého účastníka právního úkonu, tak i od úpádce (obdržel-li sjednané plnění) nebo od jiných osob, kterým bylo plnění podle právního úkonu poskytnuto“.¹

Neúčinnost právních úkonů úpádce vůči konkurzním věřitelům také nezpůsobuje automaticky nečinnost úpádce jako účastníka řízení. Úpádce může například podat návrh na nucené vyrovnaní, návrh na zrušení konkurzu, a to za podmínky, že s tímto návrhem souhlasí všichni konkurzní věřitelé a správce konkurzní podstaty, úpádce dále nesmí odmítnout bez souhlasu správce konkurzní podstaty přijetí daru nebo dědictví. Může také dále vystupovat samostatně jako vedlejší účastník v soudních řízeních týkajících se účinnosti právních úkonů před konkurzem nebo odporovatelnosti právních úkonů. Jestliže po prohlášení konkurzu nebude správce konkurzní podstaty souhlasit s tím, aby bylo dědictví či dar úpadcem odmítnu-

to, stanou se věci a práva úpadcem nabytá předmětem konkurzní podstaty dle § 6 zákona č. 328/1991 Sb., ve znění poz. předpisů.

„Úpádce prohlášením konkurzu neztrácí způsobilost být účastníkem řízení o nárocích, které se týkají majetku patřícího do podstaty, ani způsobilost procesní. Žalobu o těchto nárocích, podanou úpadcem po prohlášení konkurzu, je třeba zamítnout proto, že dispoziční oprávnění k majetku konkurzní podstaty přešla na správce konkurzní podstaty, tj. pro nedostatek aktivní věcné legitimace“.² Před podáním samotného návrhu na prohlášení konkurzu probíhá zpravidla mezi dlužníkem a věřiteli řada soudních řízení. Tato řízení o nárocích, jejichž předmětem je majetek patřící do podstaty nebo které z něho mají být uspokojeny, pokud byla zahájena před prohlášením konkurzu, se ex lege přerušují. Přerušeni podle zákona tedy nastává automaticky, aniž by soud vydával v těchto případech nějaké usnesení, uvedená skutečnost je pouze účastníkem řízení oznámena.

„K přerušeni řízení o nárocích, které se týkají majetku patřícího do konkurzní podstaty nebo které mají být uspokojeny z tohoto majetku, dochází ze zákona – prohlášením konkurzu na majetek dlužníka. Soud tuto skutečnost poznamená do příslušného spisu, jakmile se o ní dozví. Ukáže-li se to pro další postup v řízení potřebné, neprodleně o tom uvědomí správce konkurzní podstaty a účastníky tohoto řízení; žádné vlastní rozhodnutí o přerušeni řízení však nevydává.“

Prohlášením konkurzu se přerušuje i řízení o povolení vkladu do katastru nemovitostí.

Bylo-li řízení přerušeno v době, kdy účastníkům běžela lhůta k podání odvolání, odporu nebo námitek, nenabývá soudní rozhodnutí právní moci“.³

Přerušeni se vztahuje jak na řízení zahájená před obecnými soudy nebo rozhodci, tak i na řízení zahájená před orgány státní správy, pokud tyto orgány rozhodují o konkrétních soukromoprávních nárocích individuálních občanů a právnických osob, která se týkají konkurzní podstaty a mají charakter sporu.

Nepřerušují se však řízení nesporná, některá řízení správní a řízení ve věci správy daní a poplatků – § 40/odst. 11 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů.

K podání návrhu na pokračování v řízení je přítom dle současné právní úpravy legitimován pouze správ-

* JUDr. Eva Dlabalová, Finanční ředitelství Brno

¹ Rc 34/99 – NS ČR 31 Cdo 542/98, Sb. s. r. 99, 6:290.

² Rc 52/98 – Stanovisko NS ČR XXIII., Sb. s. r. 98, 7:364.

³ Rc 52/98 – Stanovisko NS ČR XXIV., Sb. s. r. 98, 7:366.

ce konkurzní podstaty nebo ostatní účastníci řízení, tuto možnost již nemá samotný úpadce. Správce se tak stává účastníkem řízení namísto úpadce. V přerušném řízení se pokračuje u původního procesního soudu nebo správního orgánu.

V případě řízení ve věci sporů o pohledávky konkurzních věřitelů, které podléhají přihlášení do konkurzní podstaty, přerušených dnem prohlášení konkurzu, lze v řízení pokračovat až po přezkumném jednání, zatímco u přerušených sporů na oddělené uspokojení, sporů na vyloučení věci z podstaty a odpůrcích sporů je možno pokračovat v řízení ihned proti správci.

„Pokračování v řízení po jeho přerušení vyvolává zároveň i nutnost změny původní žaloby, a to buď v osobách účastníků (na místě úpadce tu vystupuje konkurzní správce) anebo v samotném předmětu, k níž dochází změnou žaloby na plnění v žalobu na určení. V případě změn v právním důvodu původní žaloby půjde zase o žalobu zcela novou“.⁴

Prohlášením konkurzu se nepřerušují řízení, která se konkurzní podstaty netýkají a která v důsledku toho nepodléhají ani přihlášení do konkurzu dle ust. § 20 zákona o konkurzu a vyrovnání. Jedná se zejména o řízení ve kterých byly uplatněny nároky na vydání věci či určení vlastnictví k věci, které se změnilo v pohledávky na vyloučení věci z podstaty, jakož i o nároky na oddělené uspokojení. V těchto řízeních lze pokračovat nebo je zahájit pouze proti správci konkurzní podstaty.

Dále se nepřerušují řízení trestní, s výjimkou rozhodnutí o náhradě škody, neboť tato může zmenšit nebo zvětšit konkurzní podstatu, jakož i řízení týkající se osobních práv úpadce jako například řízení o rozvod manželství, o určení otcovství apod. Nepřerušují se také řízení o výživném nezletilých dětí.

Tyto spory, které se týkají nároků, jenž do konkurzní podstaty nenáleží a nejsou předmětem přihlášek mohou být úpadcem, jakožto účastníkem řízení, nebo proti němu, zahájeny i po prohlášení konkurzu.

„Pokračoval-li odvolací soud v řízení a vydal-li rozhodnutí v době, v níž bylo řízení ve smyslu ustanovení § 14/odst. 1, písm. c) zákona č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, přerušeno, je řízení předcházející vydání rozhodnutí postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí. K této vadě řízení odvolací soud přihlédně, i když nebyla odvolatelem uplatněna (§ 242/odst. 3 o.s.ř.)“.⁵

Zákon o konkurzu a vyrovnání také upravuje možnost zahájit po prohlášení konkurzu řízení týkající se nároku na majetek nebo těch, kteří mají být uspokojeni

ni z tohoto majetku. Tato řízení mohou být zahájena jen na návrh správce nebo proti správci. Jedná-li se o pohledávky, které je třeba přihlásit v konkurzu dle § 20/odst. 1) zákona o konkurzu a vyrovnání, může být řízení zahájeno jen za podmínek uvedených v §§ 23 a 24 citovaného zákona. Při přihlašování pohledávek může dojít k jejich popření, a to jak ze strany úpadce prostřednictvím správce konkurzní podstaty, tak i ze strany ostatních konkurzních věřitelů.

„Oprávněnými k podání speciálních žalob jsou buď věřitelé, kteří přihlásili svoji pohledávku a domáhají se na jejím základě uznání její pravosti, nebo naopak konkurující věřitelé, kteří přihlášenou pohledávku popřeli. Vedle konkurzních věřitelů je oprávněn popřít pravost pohledávky i správce podstaty“.⁶

Spory o výši, pravost a popření pohledávky jsou upraveny v ustanoveních §§ 23 a 24 zákona č. 328/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a řízení o nich je oprávněn provádět konkurzní soud.

V případě řízení o výkon rozhodnutí je nutno rozlišovat, zda se jedná o řízení, ve kterém je úpadce v postavení povinného či oprávněného. Jestliže se jedná o řízení, kdy na majetek úpadce je výkon rozhodnutí veden, nelze exekuci postihující movité a nemovité věci nebo jiný majetek patřící úpadci, který je součástí konkurzní podstaty, po prohlášení konkurzu provést.

Jestliže se však jedná o řízení o výkon rozhodnutí, ve kterém úpadce vystupoval na straně oprávněného, zaujme jeho místo po prohlášení konkurzu správce konkurzní podstaty, který v tomto řízení vymáhá za úpadce majetek, který má být součástí konkurzní podstaty.

„Správce konkurzní podstaty není účastníkem konkurzního řízení. Jako zvláštní procesní subjekt má samostatné postavení jak vůči úpadci, tak vůči konkurzním věřitelům a nelze jej považovat za zástupce konkurzních věřitelů, ani za zástupce úpadce.“

Ve sporu, v němž správce vymáhá ve prospěch podstaty pohledávku úpadce, je žalobcem správce konkurzní podstaty“.⁷

„Správce konkurzní podstaty je oprávněn dát se zastoupit advokátem v řízení, v němž vymáhá ve prospěch podstaty pohledávku úpadce, jakož i ve sporech vyvolaných konkurzním řízením a v řízeních, jejichž účastníkem se stal místo úpadce“.⁸

Spor v němž správce konkurzní podstaty vymáhá ve prospěch podstaty pohledávku úpadce není dle Stanoviska NS ČR XXVI. – Rc 52/98, publikovaného ve Sbírce soudních rozhodnutí 98, 7:367, sporem vyvolaným konkurzním řízením. Při určení věcné příslušnosti soudu k projednání takového sporu podle ustanovení

⁴ STEINER, V.: Zákon o konkurzu a vyrovnání – komentář, 2. vydání, Linde Praha, a.s., 1996, s. 99.

⁵ Rc 31/97 – NS ČR 2 Cdon 434/96, SJ 97,4:85.

⁶ POHL, T.: Krok za krokem konkurzem a vyrovnáním, 1. vydání, Praha, Prospektum s.r.o., 1998, s. 60.

⁷ Rc 52/98 – Stanovisko NS ČR XIX., Sb. s. r. 98,7:361.

⁸ Rc 52/98 – Stanovisko NS ČR XX., Sb. s. r. 98,7:362.

§ 9/odst. 3, písm. a) (nyní § 9/odst. 3) o.s.ř. je rozhodné právní postavení úpadce, nikoli postavení správce konkurzní podstaty.

Vyloučení možnosti provést exekuci po prohlášení konkurzu na majetek patřící do podstaty však neznamená zánik exekučních titulů pro pohledávky konkurzních věřitelů dříve vzniklé. Uplatnění vykonatelných pohledávek se pouze dostává do stadia přezkumného jednání. V případě zrušení konkurzu lze na jejich základě vést neomezeně exekuci, s výjimkou, že konkurz nebyl ukončen nuceným vyrovnáním, které úpadce úplně a včas splnil.

Dle Stanoviska NS ČR XXVI. – Rc 52/98, publikovaného ve Sbírce soudních rozhodnutí 98, 7:368, lze i po prohlášení konkurzu nařídít výkon rozhodnutí pro pohledávku věřitele proti úpadci postihující majetek patřící do konkurzní podstaty, výkon rozhodnutí však nelze provést, to platí bez zřetele k tomu, jestli jde o soudní výkon rozhodnutí nebo o daňovou či jinou exekuci. Účastníkem řízení – povinným – je v takovém případě úpadce.

V daňovém řízení nelze tedy po prohlášení konkurzu provést výkon rozhodnutí postihující majetek daňového dlužníka – úpadce, patřící do podstaty, tzn., že nelze exekuci finalizovat. Správce daně v exekuci zahájené vydáním exekučního příkazu před prohlášením konkurzu dle ust. § 73/odst. 6 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů, nevydává žádné rozhodnutí o jejím přerušení, neboť k přerušení exekučního řízení dochází ze zákona na základě ust. § 14/odst. 1, písm. e) zákona o konkurzu a vyrovnání.

Tyto pohledávky správce daně spolu s ještě nesplatnými daňovými pohledávkami, které mají být taktéž z podstaty uspokojeny, přihlašuje u konkurzního soudu ve lhůtě stanovené v usnesení o prohlášení konkurzu, nejpozději však ve lhůtě zakotvené v ust. § 22/odst. 2 zákona o konkurzu a vyrovnání, tj. do 2 měsíců od prvního přezkumného jednání, neboť k pohledávkám přihlášeným po této lhůtě se nepřihlíží. Na takto přihlášené pohledávky se nevztahují účinky o běhu lhůty pro promlčení a zánik práv dle § 20/odst. 8 z.č. 328/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Správce konkurzní podstaty o tom vyrozumí věřitele, který opožděnou přihlášku podal.

Daňové pohledávky za podstatou (§ 31/odst. 2, písm. d) zákona o konkurzu a vyrovnání) správce daně nepřihlašuje u soudu, pouze uplatňuje u správce konkurzní podstaty. Jedná se například o daňové povinnosti za období trvání konkurzu vyměřené úpadci dle ust. § 46 zákona o správě daní a poplatků platebními výměry, vydanými správcem daně po prohlášení konkurzu, které lze dle ust. § 31/odst. 1) výše citovaného zákona uspokojit kdykoli v průběhu konkurzního řízení.

Z uspokojení pohledávek v rámci konkurzu vylučuje ust. § 33/odst. 1, písm. d) zákona č. 328/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, mimosmluvní sank-

ce postihující majetek úpadce s výjimkou penále za nezaplacení daní včas a ve správné výši, pokud povinnost zaplatit toto penále vznikla před prohlášením konkurzu.

Pod pojmem mimosmluvní sankce zahrnuje soudní praxe peněžité tresty ukládané soudy dle zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, pokuty ukládané státními orgány podle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, jakož i správní sankce ukládané správními orgány, např. dle zákona č. 63/1986 Sb., o České zemědělské a potravinářské inspekci, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, atd.

Zákonem o konkurzu a vyrovnání tedy zákonodárce vymezil pohledávky věřitelů, které jsou z uspokojení v rámci konkurzu vyloučeny. K těmto pohledávkám se v rámci konkurzu nepřihlíží a pokud by byly věřitelem do konkurzu přihlášeny, správce konkurzní podstaty je dle § 20/odst. 5 zákona o konkurzu a vyrovnání nezařadí do seznamu pohledávek a nejsou tedy součástí ani rozvrhového usnesení soudu dle § 30 téhož citovaného zákona.

Tyto pohledávky nepřihlášením do konkurzu nezánikají, ale i po dobu konkurzu u nich běží promlčecí lhůty.

Prohlášením konkurzu také zanikají práva na oddělené uspokojení, která se týkají majetku patřícího do konkurzní podstaty a která získali věřitelé v posledních dvou měsících před podáním návrhu na prohlášení konkurzu anebo po podání tohoto návrhu. Byly-li však věci, práva nebo pohledávky v této době také zpeněženy, patří do podstaty získaný výtěžek.

K účinkům prohlášení konkurzu patří i to, že nesplatné pohledávky úpadce a jeho závazky, které mají být z konkurzní podstaty uspokojeny, se považují v konkurzu za splatné. Toto pravidlo však platí pouze pokud se pohledávky a závazky týkají konkurzní podstaty, v případě, že je konkurz zrušen, zůstávají takové pohledávky nesplatnými.

Prohlášení konkurzu má vliv i na úpadcovy příkazy, plné moci včetně prokury a na jeho dosud nepřijaté návrhy na uzavření smlouvy, jestliže se opět týkají majetku patřícího do podstaty. Všechny tyto úkony úpadce prohlášením konkurzu zanikají. Plné moci udělené dlužníkem pro konkurzní řízení zanikají až dnem nabytí právní moci usnesení o prohlášení konkurzu.

Po prohlášení konkurzu nelze taktéž provést zápočet na majetek patřící do konkurzní podstaty. Znamená to, že ze stany věřitele nelze provést platné započtení jeho pohledávky vůči pohledávce úpadce patřící do konkurzní podstaty. V případě, že po prohlášení konkurzu na majetek dlužníka bude započtení pohledávky věřitele vůči pohledávce tvořící součást konkurzní podstaty provedeno, a to jak jednostranně, tak na základě dohody, je takovéto započtení ze zákona neplatné.

Pro daňové řízení je však také směrodatný zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů, upravující procesní stránku daňového řízení.

Novelizací zákona o správě daní a poplatků provedenou z.č. 255/1994 Sb., bylo s účinností od 1. 1. 1995 doplněno ust. § 40/odst. 11) citovaného zákona, dle kterého se prohlášením konkurzu daňové řízení nepřerušuje.

Při prohlášení konkurzu přechází dle ust. § 14a) zákona č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, ve znění p.p., na správce konkurzní podstaty oprávnění vykonávat práva a plnit povinnosti, které podle zákona a jiných právních předpisů jinak přísluší úpadci, jestliže souvisí s nakládáním s majetkem patřícím do podstaty. Správce je zejména oprávněn a povinen vykonávat akcionářská práva spojená s akciemi zahrnutými do konkurzní podstaty, rozhodovat o obchodním tajemství a jiné povinnosti mlčenlivosti, vykonávat práva a plnit povinnosti zaměstnavatele, rozhodovat o obchodních záležitostech podniku, činit za úpadce právní úkony potřebné k provozování podniku včetně uzavírání smluv o úvěru za účelem financování vývozu poskytnutého podle zvl. zákona po předchozím souhlasu věřitelského výboru, zajistit vedení účetnictví a plnění povinností podle předpisů o daních.

Dle ust. § 40/odst. 14 zákona č. 337/1992 Sb., ve znění p.p. je například plátce daně z přidané hodnoty a spotřebních daní v průběhu konkurzu až do jeho skončení povinen podávat daňová přiznání vždy měsíčně, a to i v případě, kdy je dosud podával za delší než měsíční zdaňovací období.

Prodej majetku, který tvoří konkurzní podstatu, je dle zákona č. 588/1992 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění p.p., zdanitelným plněním úpadce a správce konkurzní podstaty je povinen za úpadce přiznat daňovou povinnost v daňovém přiznání a daň správci daně uhradit.

Dle ust. § 37a) téhož citovaného zákona, pokud vznikne v důsledku vyměření nadměrného odpočtu vratitelný přeplatek, vrátí se plátcí bez žádosti do 30-ti dnů od vyměření nadměrného odpočtu, a to i v případě prohlášení konkurzu. Za den vzniku přeplatku v důsledku nadměrného odpočtu se považuje den vyměření

Samotným vyměření nadměrného odpočtu ještě tedy nemusí zároveň vzniknout u daně z přidané hodnoty přeplatek; může jím být pouze snížena již existující dluh na této dani z titulu neuhrazení předchozích daňových povinností.

Přeplatek daně je definován v ust. § 64/odst. 1) zákona o správě daní a poplatků jako částka plateb převyšujících splatnou daň včetně příslušenství daně.

Při vracení přeplatku je správce daně povinen postupovat dle odst. 2) téhož cit. ustanovení, ve kterém je správci daně uložena povinnost použít přeplatek na úhradu případného nedoplatku u jiné daně nebo, není-li takového nedoplatku, jako zálohu na dosud ne-

splatnou daňovou povinnost na dani, u které přeplatek vznikl.

Zákon o správě daní a poplatků přitom nerozlišuje v případě prohlášeného konkurzu na majetek úpadce daňové nedoplatky jako pohledávky před konkurzem, které se přihlašují dle ust. § 20 zákona o konkurzu a vyrovnání, od plateb a pohledávek vzniklých po konkurzu, které jsou pohledávkou za podstatou dle § 31/odst. 2 téhož cit. zákona.

V tomto směru dochází ke střetu zákona o konkurzu a vyrovnání se zákonem o správě daní a poplatků, neboť zákon o správě daní a poplatků umožňuje, aby správce daně nadměrným odpočtem vyměřeným po prohlášení konkurzu uhradil daňovou povinnost na jiné dani jenž byla jako pohledávka dle ust. § 20 zákona č. 328/1991 Sb., ve znění p.p., do konkurzu přihlášená.

Správce daně je tedy dle zákona o správě daní a poplatků oprávněn a současně i povinován použít odlišný způsob uspokojení, resp. umožnění pohledávky finančního orgánu jako věřitele, než jaký předpokládá zákon o konkurzu a vyrovnání.

V ust. § 59/odst. 6 zákona o správě daní a poplatků je také upraven způsob použití plateb daně na úhradu daňových povinností. Nelze tedy říci, že výše uvedený postup správce daně je dle zákona o konkurzu a vyrovnání zakázaným započtením pohledávek, ale že se spíše jedná o jakýsi způsob zúčtování plateb.

V této souvislosti lze odkázat například na rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 21. 12. 1998, č.j. 24 Co 158/96-28, v jehož výroku se stanoví: „Vznikne-li plátcí daně z přidané hodnoty v důsledku vyměření nadměrného odpočtu přeplatek, vrátí se plátcí daně. Pokud však plátce má nedoplatek u jiné daně, použije se takto vzniklý přeplatek na úhradu nedoplatku u jiné daně. To platí i v případě, vznikl-li přeplatek na dani z přidané hodnoty v důsledku vyměření nadměrného odpočtu i po prohlášení konkurzu na plátce daně. Pokud tedy správce daně přeplatek vzniklý vyměřením nadměrného odpočtu, byť tento přeplatek vznikl až po prohlášení konkurzu, použil na nedoplatek téhož plátce na dani z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti, postupoval v souladu s platnými právními předpisy“.

Z judikatury týkající se vztahu konkurzního a daňového řízení lze také citovat výrok rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 2. 11. 2000, č.j. 44 Ca 96/99, ve kterém se praví: „V ust. § 40/odst. 11 a odst. 14 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, dal zákonodárce zákonný podklad pro to, aby i po prohlášení konkurzu na majetek plátce daně probíhalo daňové řízení s úpadcem, jakožto účastníkem řízení“.

V odůvodnění tohoto rozsudku je uvedeno, že rozhodnutími žalovaného Finančního ředitelství nedošlo k porušení § 14/odst. 1, písm. e) z.č. 328/1991 Sb., ve znění p.p. – nyní písm. i), protože toto ustanovení, které stanoví nepřipustnost započtení pohledávek na majetek patřící do konkurzní podstaty, se vztahuje pouze na vlastní řízení o konkurzu a vyrovná-

ní. Zákaz kompenzace vzájemných pohledávek úpadce a konkurzních věřitelů, jakožto účastníků konkurzního řízení se nevztahuje na řízení daňové, které probíhá nezávisle na řízení o konkurzu a vyrovnání. Soud dále konstatoval, že žalovaný postupoval v souladu se zákonem, když úpadcův přeplatek na dani použil podle ust. § 64/odst. 2 zákona č. 337/1992 Sb., ve znění p.p., na úhradu jeho nedoplatku na jiné dani. Určité zvýhodnění finančních úřadů má dle soudu oporu v zákoně, a proto ho nelze považovat za nepřipustné.

K námitce žalobce, že zákon č. 328/1991 Sb., je lex specialis k zákonu č. 337/1992 Sb., soud uvedl, že obecně platí zásada, že speciální úprava má přednost před právní úpravou obecnou. K tomu dochází tam, kde právní normy, obsažené v normativních aktech stejného stupně právní síly, upravují tutéž materii, ale v různém rozsahu. Jde tedy o případ, kdy předměty právní úpravy jsou ve vztahu obecného a zvláštního. V projednávané věci se dle názoru soudu o tento vztah mezi zákony nejedná, neboť neupravují stejnou oblast právních vztahů. Zatímco zákon č. 328/1991 Sb. upravuje konkurzní řízení, jehož cílem je uspořádání majetkových poměrů dlužníka, který je v úpadku, zákon č. 337/1992 Sb. upravuje postup správců daní a poplatků při jejich správě. Předměty právní úpravy uvedených zákonů jsou zcela rozdílné, a proto se u nich nejedná o vztah obecného a zvláštního.

Správnost postupu správce daně dále potvrzuje rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 18. 2. 2000, č.j. 28 Ca 5/99-25.

Podle tohoto rozsudku se vypořádání nároku na odpočet daně z přidané hodnoty podle § 20/odst. 6 (nyní odst. 7) zákona o dani z přidané hodnoty se provádí po skončení kalendářního roku, a to v daném příznání za poslední zdaňovací období kalendářního roku. To platí i v případě, kdy byl v průběhu kalendářního roku na plátce prohlášen konkurz, a vypořádání se provede za celý kalendářní rok, tedy jak za dobu před, tak i po prohlášení konkurzu. Vznikne-li z tohoto vypořádání daňová povinnost, jedná se o pohledávku za podstatou. Vznikne-li daňovému subjektu na který byl prohlášen konkurz, nadměrný odpočet, vrátí se mu pouze tehdy, jedná-li se o vratitelný přeplatek. Postup správce daně, který použil nadměrný odpočet na úhradu nedoplatku, a to i na jiné dani, není v rozporu se zákonem o konkurzu a vyrovnání, neboť se nejedná o započtení.

V předmětné kauze soud potvrdil správnost postupu správce daně, který v souladu s ust. § 59/odst. 6 zákona o správě daní a poplatků uhradil nadměrnými odpočty vzniklými po prohlášení konkurzu nejstarší nedoplatek na dani z přidané hodnoty, a to za 12/97, který byl v konkurzním řízení pohledávkou za podstatou.

V odůvodnění rozsudku soud uvedl, že podle § 14/odst. 1, písm. i) zákona o konkurzu a vyrovnání započtení na majetek patřící do podstaty není možné. K započtení jako takovému může dojít jen v případě

existence vzájemných pohledávek. Daňový subjekt má však dle zákona č. 588/1992 Sb., právo na vrácení nadměrného odpočtu jen v případě, pokud v důsledku jeho vyměření vznikne vratitelný přeplatek. Pouze vratitelný přeplatek proto může být dle názoru soudu pohledávkou daňového subjektu proti správci daně. Postup správce daně, který v souladu s ust. § 59/odst. 6, písm. d) zákona č. 337/1992 Sb. použil nadměrný odpočet na úhradu nejstaršího nedoplatku na dani, nelze proto posoudit jako započtení dle § 14/odst. 1, písm. i) zákona č. 328/1991 Sb. Chybí totiž základní předpoklad započtení, tj. vzájemnost pohledávek. Oproti pohledávce správce daně – nedoplatku na dani – chybí pohledávka daňového subjektu – vratitelný přeplatek. Soud tedy dospěl i v tomto případě k závěru, že výše uvedený postup daňových orgánů dle zákona o správě daní a poplatků není v rozporu se zákonem o konkurzu a vyrovnání.

Na závěr této kauzy lze uvést také současné stanovisko MF ČR, které potvrzuje oprávněnost správce daně použít na úhradu neuhrazené daňové povinnosti na dani z přidané hodnoty přihlášené jako pohledávka dle § 20/odst. 1 zákona o konkurzu a vyrovnání nadměrný odpočet vyměřený po prohlášení konkurzu, neboť uhrazením této daně nedochází ke zvýhodňování věřitele, ale k opožděnému odvedení daně, která patří státu a měla mu být prostřednictvím plátce odvedena dříve. Dle toto stanoviska se tedy jedná se o případ, jímž lze přihlášenou pohledávku upravit.

Účinky prohlášení konkurzu byly také dle stávající právní úpravy rozšířeny o zánik věcných břemen zatěžujících konkurzní podstatu, která vznikla za nápadně nevýhodných podmínek v posledních dvou měsících před podáním návrhu na prohlášení konkurzu nebo po podání tohoto návrhu. Zpravidla se jedná o věcná břemena, která dlužník na poslední chvíli zřídí ve prospěch třetí osoby za účelem zatížit svůj nemovitý majetek takovým věcným břemenem, které by znemožnilo jeho prodej v rámci konkurzu. Zánik takovýchto věcných břemen nastává ze zákona bez nutnosti domáhat se toho při konkurzu žalobou.

Prohlášení konkurzu má vliv i na společné jmění manželů, které tímto zaniká a do konkurzní podstaty spadá ta část, s níž úpadce podnikal. K provedení vypořádání je místo úpadce oprávněn správce konkurzní podstaty. Prohlášením konkurzu se také staví zákonná lhůta pro vypořádání zaniklého společného jmění manželů upravená v § 150/odst. 4 občanského zákoníku, jejímž marným uplynutím by mohlo jinak dojít k vypořádání dříve zaniklého společného jmění manželů v rozporu s úpravou obsaženou v zákonu o konkurzu a vyrovnání.

V případě, že mezi úpadcem a jeho manželkou byla uzavřena dohoda o vzniku společného jmění ke dni zániku manželství, má prohlášení konkurzu stejné majetkoprávní účinky jako zánik manželství. Příslušný k vypořádání společného jmění manželů po prohlášení konkurzu je okresní soud.

„Pohledávku manžele úpadce, založenou po prohlášení konkurzu rozhodnutím soudu o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví (nyní SJM), není třeba přihlašovat do konkurzu“.⁹

Při vypořádání společného jmění manželů zaniklého prohlášením konkurzu zůstává zachován princip rovnosti podílů manželů na společném majetku. Manžel úpadce je však ustanovením § 14/odst. 1, písm. k) zákona o konkurzu a vyrovnání zbaven možnosti prosadit u majetku, se kterým úpadce podnikal, vypořádání jeho příkázáním do svého vylučného vlastnictví.

Novela obchodního zákoníku provedená zákonem č. 370/2000 Sb., vsunula také s účinností od 25. 10. 2000 do ustanovení § 14/odst. 1 zákona o konkurzu a vyrovnání nové písmeno m), které upravuje situace, kdy před prohlášením konkurzu byly ještě uzavřeny smlouvy o fúzi úpadce nebo smlouvy o převodu jmění úpadce na společníka úpadce, které však před prohlášením konkurzu ještě nenabýly účinnosti. K tomu, aby tyto smlouvy mohly nabýt účinnosti po prohlášení konkurzu zákon stanoví podmínku, aby byly ještě odsouhlaseny konkurzními věřiteli, přičemž souhlas konkurzního správce se v těchto případech nevyžaduje.

Jestliže smlouva o vzájemném plnění nebyla v době prohlášení konkurzu ani jednou ze smluvních stran splněna, či byla splněna jen částečně, může každá ze smluvních stran od smlouvy odstoupit. Zákonná úprava z r. 2000 navíc stanoví, že od smlouvy o koupi najaaté věci uzavřené mezi úpadcem jakožto nájemcem může pronajímatel odstoupit pouze v případě, že úpadce řádně neplní své závazky z této smlouvy. Jelikož zákonodárce výslovně uvádí smlouvu o koupi najaaté věci upravenou v ust. § 489 a následujících obchodního zákoníku, lze předpokládat, že toto ustanovení nelze aplikovat na všechny v praxi uzavřené leasingové smlouvy, poněvadž ve většině případů se zpravidla bude jednat o tzv. smlouvy nepojmenované.

Správce konkurzní podstaty je dle současné právní úpravy také oprávněn vypovědět nájemní nebo podnájemní smlouvu a smlouvu o výpůjčce uzavřenou úpadcem ve lhůtě stanovené zákonem nebo smlouvou, a to i v případě, že byla uzavřena na dobu určitou. Výpovědní lhůta však v tomto případě nesmí být delší než 3 měsíce. Ustanovení § 711 občanského zákoníku, které upravuje výpověď z nájmu bytu tím není dotčeno.

„Nová zákonná úprava z r. 2000 pamatuje i na případ, že již bylo nájemné či jiná úhrada zaplacená předem, neboť stanoví pro tento případ, že takovýto nárok by bylo třeba přihlásit do konkurzu jako pohledávku. Nové znění připouští uvedeným způsobem vypovědět nejen nájemní, ale i podnájemní smlouvu (§ 663 a násl. občanského zákoníku, § 3, § 6 zákona č. 116/1990 Sb., o nájmu a podnájmu nebytových

prostor, v platném znění), jakož i smlouvu o výpůjčce (§ 659 a násl. občanského zákoníku)“.¹⁰

Ustanovení odst. 4 § 14 zákona o konkurzu a vyrovnání také založilo právo konkurzního správce a konkurzních věřitelů domáhat se zpět do podstaty plnění, které bylo po prohlášení konkurzu v rozporu s účinky prohlášení konkurzu uvedenými v odst. 1) písm. a) a e) citovaného ustanovení poskytnuto třetími osobami uvedenými v § 9d) zákona č. 328/1991 Sb., ve znění p.p., někomu jinému. Jedná se zejména o banky, které by při provádění výkonu rozhodnutí příkázáním pohledávky na peněžní prostředky odepsáním z účtu povinného měly s ohledem na výše uvedenou úpravu obezřetně sledovat úřední desky konkurzních soudů.

Závěrem lze konstatovat, že ačkoliv většina účinků prohlášení konkurzu upravených v § 14 zákona č. 328/1991 Sb., ve znění poz. předpisů, ovlivňuje i daňové řízení, např. přihlášení pohledávek dle § 20 cit. zákona, neboť správce daně pro účely konkurzu rovněž dělí daňové pohledávky na pohledávky do podstaty a pohledávky za podstatou, zákaz započtení pohledávek nelze na daňové řízení vztahovat, jelikož toto řízení probíhá nezávisle na řízení o konkurzu a vyrovnání a zákon č. 328/1991 Sb., ve znění poz. předpisů není lex specialis vůči zákonu č. 337/1992 Sb., ve znění poz. předpisů. V případě postupu správce daně dle ust. § 64/odst. 2 a § 59/odst. 6 zákona č. 337/1992 Sb., ve znění poz. předpisů, chybí základní předpoklad započtení, tj. vzájemnost pohledávek.

SHRNUTÍ

Okamžikem vyvěšení usnesení o prohlášení konkurzu na úřední desce soudu se z dlužníka stává úpadce, který již ztrácí možnost disponovat volně se svým majetkem. Majetek úpadce tímto okamžikem začíná představovat konkurzní podstatu, přičemž oprávnění nakládat s majetkem podstaty přechází na správce. Právní úkony úpadce týkající se tohoto majetku, jsou vůči konkurzním věřitelům neúčinné.

Před podáním samotného návrhu na prohlášení konkurzu probíhá zpravidla mezi dlužníkem a věřiteli řada soudních řízení. Tato řízení o nárocích, jejichž předmětem je majetek patřící do podstaty nebo které z něho mají být uspokojeny, pokud byla zahájena před prohlášením konkurzu, se ex lege přerušují.

Prohlášením konkurzu se však nepřerušují řízení, která se konkurzní podstaty netýkají a která v důsledku toho nepodléhají ani přihlášení do konkurzu dle ust. § 20 zákona o konkurzu a vyrovnání.

Zákon o konkurzu a vyrovnání také upravuje možnost zahájit po prohlášení konkurzu řízení týkající se nároku na majetek nebo těch, kteří mají být uspokojeni

⁹ Rc 52/98- Stanovisko NS ČR XXXIV.- Sb. s. r. 98,7:380.

¹⁰ Kotoučová, I.: Zákon o konkurzu a vyrovnání po novele v r. 2000, I. vydání, Praha, C.H. Beck, 2001, s. 78.

jeni z tohoto majetku. Jedná-li se o pohledávky, které je třeba přihlásit v konkurzu dle § 20/odst. 1) zákona o konkurzu a vyrovnání, může být řízení zahájeno jen za podmínek uvedených v §§ 23 a 24 citovaného zákona.

Jestliže se jedná o řízení, kdy na majetek úpadce je výkon rozhodnutí veden, nelze exekuci postihující movité a nemovité věci nebo jiný majetek patřící úpadci, který je součástí konkurzní podstaty, po prohlášení konkurzu provést.

Prohlášením konkurzu také zanikají práva na oddělené uspokojení, která se týkají majetku patřícího do konkurzní podstaty a která získali věřitelé v posledních dvou měsících před podáním návrhu na prohlášení konkurzu anebo po podání tohoto návrhu.

Zanikají také úpadcovy příkazy, plné moci včetně prokury a jeho dosud nepřijaté návrhy na uzavření smlouvy, jestliže se opět týkají majetku patřícího do podstaty.

Započtení na majetek patřící do podstaty není možné. Dle současné judikatury je však postup správce daně, který v souladu s ust. § 59/odst. 6, písm. d) zákona č. 337/1992 Sb. použil nadměrný odpočet na úhradu nejstaršího nedoplatku na dani, který je označován jako pohledávka do podstaty, nebo použil tento přeplatek na úhradu takového nedoplatku na jiné dani za správný, neboť tento případ nelze posou-

dit jako započtení dle § 14/odst. 1, písm. i) zákona č. 328/1991 Sb. Chybí totiž základní předpoklad započtení, tj. vzájemnost pohledávek.

Zanikají věcná břemena zatěžující konkurzní podstatu, která vznikla za nápadně nevýhodných podmínek v posledních dvou měsících před podáním návrhu na prohlášení konkurzu nebo po podání tohoto návrhu.

Prohlášení konkurzu má vliv i na společné jmění manželů, které tímto zaniká a do konkurzní podstaty spadá ta část, s níž úpadce podnikal.

K tomu, aby smlouvy o fúzi úpadce nebo smlouvy o převodu jmění úpadce na společníka úpadce mohly nabýt účinnosti po prohlášení konkurzu, musí být odsouhlaseny konkurzními věřiteli.

Jestliže smlouva o vzájemném plnění nebyla v době prohlášení konkurzu ani jednou ze smluvních stran splněna, či byla splněna jen částečně, může každá ze smluvních stran od smlouvy odstoupit. Od smlouvy o koupi najaté věci uzavřené mezi úpadcem jakožto nájemcem může pronajímatel odstoupit pouze v případě, že úpadce řádně neplní své závazky.

Správce konkurzní podstaty je dle současné právní úpravy také oprávněn vypovědět nájemní nebo podnájemní smlouvu a smlouvu o výpůjčce uzavřenou úpadcem, a to ve lhůtě stanovené zákonem nebo smlouvou, a to i v případě, že byla uzavřena na dobu určitou.